

(Nie) warto się różnić?

Dylematy i wyzwania metodologiczne edukacji antydyskryminacyjnej

Notatki z pracy trenerskiej

(Nie) warto się różnić? **Dylematy i wyzwania metodologiczne edukacji** **antydiskryminacyjnej**

Notatki z pracy trenerskiej

pod redakcją Mai Branki, Dominiki Cieślikowskiej i Jagody Latkowskiej

Towarzystwo Edukacji Antydyskryminacyjnej
Warszawa 2013

Słowniczek pojęć związanych z transpłciowością, opracowany przez Wiktora Dynarskiego i Annę M. Kłonkowską

Agenderyzm – brak poczucia przynależności do jakiegokolwiek płci, szczególnie ich kulturowych aspektów (patrz: gender).

Androgynizm lub **androgenizm** – odczuwanie obu płci jednocześnie, zarówno w tożsamości psychoseksualnej, życiu płciowym, a nawet w komercyjnym aspekcie, np. w modzie [autorka hasła: Anna Urbańczyk].

Bigenderyzm – poczucie przynależności do obydwu płci jednocześnie, szczególnie ich kulturowych aspektów (patrz: gender).

Cismężczyzna, ciskobieta – terminy odnoszące się do osób cispłciowych (patrz: cispłciowość).

Cispłciowość – termin stosowany (w celu odróżnienia od osób transpłciowych; patrz: transpłciowość) na określenie osób utożsamiających się z rozpoznaną w momencie narodzin płcią (tzw. „genetycznych kobiet” i „genetycznych mężczyzn”).

Crossdresser, crossdresserka – osoba zakładająca ubrania płci przeciwnej, niekoniecznie będąca osobą transpłciową, np. aktor wcielający się w rolę kobietą lub aktorka wcielająca się w rolę męską, pojęcie szersze niż transwestyta, transwestytka (patrz: transwestyta, transwestytka).

Crossdressing – zakładanie ubrań płci przeciwnej, nieprzesądzające jednoznacznie o transpłciowości (patrz: transpłciowość), pojęcie szersze niż transwestytyzm (patrz: transwestytyzm).

Falloplastyka – operacja korekty zewnętrznych narządów płciowych, wykonywana u transmężczyzn (patrz: transmężczyzna), polegająca na wytworzeniu członka z tkanki pobranej z własnego ciała (zob. także metoidioplastyka).

FFS – ang. *facial feminization surgery*, zabieg plastyczny mający na celu sfeminizowanie twarzy, wykonywany u transkobiet (patrz: transkobieta).

FTM – ang. *female-to-male*, określenie transseksualizmu (a także transpłciowości w ogóle) typu K/M (patrz: K/M).

Gender – tzw. „płeć kulturowa”, kulturowe aspekty zachowań płciowych.

Ginekomastia – powiększenie się sutka u mężczyzny, na skutek rozrostu tkanek, tak że przypomina on kobiecą pierś.

GRS – ang. *gender reassignment surgery*, operacja korekty płci (patrz: korekta płci), określenie stosowane wymiennie z SRS (patrz: SRS).

Hermafrodytyzm – anachroniczny termin stosowany na określenie interseksualizmu (patrz: interseksualność), czasem określany mianem obojactwa (patrz: obojactwo).

Heteronormatywność – konfiguracja kulturowa sprowadzająca seksualność do heteroseksualności oraz tożsamość płci do jednoznacznej tożsamości z płcią określoną w momencie urodzenia. Kultura heteronormatywna wyklucza tożsamości nieheteroseksualne i transpłciowe, definiując je w kategoriach marginesu, degeneracji lub dewiacji.

Histerektomia – operacja mająca na celu usunięcie macicy wraz z przydatkami, zabieg wykonywany u transmężczyzn (patrz: transmężczyzna).

Interseksualność – występowanie jakichkolwiek niezgodności w obrębie płci biologicznej (patrz: płeć biologiczna), polegające na łączeniu cech płci żeńskiej i męskiej.

K/M – kobieta/mężczyzna, skrót odnoszący się do transmężczyzn (patrz: transmężczyzna, FTM).

Kobiecość – cechy kulturowo uznawane za przynależne kobiecie (patrz: gender).

Korekta/zmiana płci [modyfikacja: Anna Urbańczyk]⁸ – dążenie osoby transseksualnej (patrz: transseksualizm) do uzyskania wyglądu odpowiadającego płci psychicznej (patrz: płeć psychiczna) poprzez terapię hormonalną (patrz: terapia hormonalna), odpowiednie operacje chirurgiczne (najczęściej, choć niekoniecznie, wraz z ostateczną operacją narządów płciowych) oraz prawną zmianę swoich danych osobowych.

LGBT – skrót określający osoby nieheteronormatywne, tj. lesbijki, gejów, biseksualistów oraz osoby transpłciowe. Inne warianty zapisu to: LGBTQ (+ osoby queer), LGBTQI (+ osoby

- interseksualne), LGBTQIA (+ osoby aseksualne), LGBTQIAO (+ *others* – inni), LGBTQIAF (+ *friends, families* – przyjaciele, rodzina) [ostatni skrót dodany przez Annę Urbańczyk].
- M/K** – mężczyzna/kobieta, skrót odnoszący się do transkobiet (patrz: transkobieta, MTF).
- Mastektomia** – operacja mająca na celu usunięcie kobiecych piersi i wytworzenie w ich miejscu męskiej klatki piersiowej, wykonywana u transmężczyzn (patrz: transmężczyzna).
- Metoidioplastyka** – operacja korekty zewnętrznych narządów płciowych, wykonywana u transmężczyzn (patrz: transmężczyzna), polegająca na wytworzeniu członka z techtaczką, przy minimalnej potrzebie dodatkowych przeszczepów z ciała (zob. także falloplastyka).
- Męskość** – cechy kulturowo uznawane za przynależne mężczyźnie (patrz: gender).
- MTF** – ang. *male-to-female*, określenie transseksualizmu (i transpłciowości w ogóle) typu M/K (patrz: M/K).
- Neofalloplastyka** – patrz: falloplastyka.
- Obojnactwo** – określenie hermafrodytyzmu (patrz: hermafrodytyzm) i interseksualizmu (patrz: interseksualizm) obecnie uważane przez osoby interseksualne za obraźliwe.
- Orchidektomia** – zabieg polegający na usunięciu jąder, wykonywany u transkobiet (patrz: transkobieta).
- Orientacja seksualna** – ukierunkowanie popędu seksualnego, kategoria orientacji seksualnej, z uwagi na swoje genitalne założenia, bywa dość problematyczna w tematyce transpłciowości (patrz: transpłciowość); osoby transpłciowe, tak jak cispłciowe (patrz: cisplciowość) bywają hetero-, homo-, oraz biseksualne.
- Panhisterektomia** – patrz: histerektomia.
- Phalloplastyka** – patrz: falloplastyka.
- Płeć** – tradycyjny podział na mężczyzn i kobiety, zwykle określany pobieżnie na podstawie wyglądu narządów płciowych; także zbiór cech kulturowych uważanych za przynależne mężczyznom bądź kobietom; określana w wielu różnych aspektach (patrz: męskość, kobiecość, gender oraz definicje płci poniżej).
- Płeć chromosomalna** – płeć określana na podstawie posiadanych chromosomów płciowych, zwykle XX dla kobiet i XY dla mężczyzn.
- Płeć fenotypowa** – drugorzędne cechy płciowe, np. owłosienie ciała, budowa, wykształca się niezależnie od płci chromosomalnej.
- Płeć fizyczna** – składowa cech płciowych wyznaczających wygląd specyficzny dla danej płci, tj. kobiecy bądź męski.
- Płeć gonadalna** – żeńskie lub męskie gonady, tj. jajniki bądź jądra.
- Płeć hormonalna** – wytwarzane przez organizm hormony, domyślnie androgeny dla mężczyzn oraz estrogeny dla kobiet (zob. także: terapia hormonalna).
- Płeć metaboliczna** – dotyczy odrębności systemów enzymatycznych u obu płci, co wiąże się ściśle z działaniem hormonów płciowych (zob. też: płeć hormonalna, terapia hormonalna).

Płeć psychiczna – poczucie własnej płci, także płeć preferowana w przypadku transseksualizmu (patrz: transseksualizm); u niektórych osób transpłciowych (patrz: transpłciowość) może przybierać także formę niesprecyzowaną.

Płeć prawna (płeć socjalno-prawna) – ustalana tuż po urodzeniu na podstawie budowy zewnętrznych narządów płciowych, obecnie w Polsce oznaczana jako męska (M) albo żeńska (K).

Płeć wewnętrznych narządów płciowych – określana przez zróżnicowanie dróg rozrodczych, które rozwijają się z przewodów gonadalnych: przewody Wolffa u mężczyzn i Müllera – u kobiet.

Płeć zewnętrznych narządów płciowych – określana przez obecność sromu u kobiet i moszny oraz prącia u mężczyzn.

Queer – zbiorcze określenie osób oraz zachowań nieheteronormatywnych (patrz: heteronormatywność).

SRS – ang. *sex reassignment surgery*, operacja korekty płci (patrz: korekta/zmiana płci), określenie stosowane wymiennie z GRS (patrz: GRS), choć w przeciwieństwie do niego zwraca uwagę na fizyczny aspekt płci.

Terapia hormonalna – jeden z elementów procesu korekty płci (patrz: korekta/zmiana płci), polegający na dożywotnim przyjmowaniu leków hormonalnych mających na celu zastąpienie hormonów wytwarzanych przez organizm hormonami płci preferowanej, w Polsce jest warunkiem do podjęcia zabiegów oraz sądowej zmiany danych osobowych (patrz: płeć prawna).

Test realnego życia – stosowany w diagnozie transseksualizmu, polega na życiu osoby transseksualnej w preferowanej płci przed rozpoczęciem korekty płci (patrz: korekta/zmian płci).

Tożsamość płciowa – patrz: płeć psychiczna.

Transfobia – nieuzasadniona niechęć [modyfikacja: Anna Urbańczyk]⁹ przed osobami transpłciowymi (zob. także: transmizoginia).

Transformacja – inne określenie procesu korekty płci (patrz: korekta płci).

Transgenderyzm – ang. *transgender*, synonim polskiego terminu transpłciowość (patrz: transpłciowość); niekiedy termin ten stosowany jest (anachronicznie) w węższym znaczeniu, na określenie osób transpłciowych, niemieszczących się w pojęciu transseksualizmu (patrz: transseksualizm) i transwestytyzmu (patrz: transwestytyzm), łamiących konwencje płciowości pod różnymi postaciami.

Transkobieta – osoba transseksualna (lub transpłciowa w ogóle), która urodziła się z biologicznie męskim ciałem i przyjmuje kobiecą tożsamość, często (choć nie zawsze)

⁹ Słownik pojęć Wiktora Dynarskiego i Anny Kłonkowskiej definiuje transfobię jako nieuzasadniony lęk przed osobami transpłciowymi – przyp. red.

podejmująca kroki w kierunku skorygowania swojego ciała i/lub tożsamości prawnej w kierunku kobiecym (zob. także: M/K, MTF).

Transmężczyzna – osoba transseksualna (lub także transpłciowa w ogóle), która urodziła się z biologicznie kobiecym ciałem i przyjmuje męską tożsamość, często (choć nie zawsze) podejmująca kroki w kierunku skorygowania swojego ciała i/lub tożsamości prawnej w kierunku męskim (zob. także: K/M, FTM).

Transmizoginia – specyficzna forma transfobii (patrz: transfobia), niechęć i dyskryminacja w stosunku do transkobiet (patrz: transkobieta), nie tylko ze względu na ich transpłciowość (patrz: transpłciowość), ale i ze względu na kierunek ich tranzycji (patrz: tranzycja).

Transpłciowość – zbiorcza nazwa dla osób wykraczających poza tradycyjny, jednoznaczny podział na płeć męską i żeńską; zalicza się do niej transwestytyzm (patrz: transwestytyzm), transseksualizm (patrz: transseksualizm), a także inne formy wykraczania poza konwencje płci.

Transseksualizm – zjawisko odnoszące się sytuacji osoby, której odczuwana identyfikacja płciowa nie odpowiada posiadanej płci fizycznej, lecz płci przeciwnej. Związane jest z tym – nie zawsze wcielane w czyn – pragnienie korekty własnego ciała przy pomocy terapii hormonalnej (patrz: terapia hormonalna) i ingerencji chirurgicznych, najczęściej wraz z ostateczną operacją narządów płciowych (patrz: falloplastyka, metoidioplastyka i waginoplastyka, SRS) oraz dążenie do prawnej korekty płci (patrz: korekta/zmiana płci).

Transseksualista – osoba transseksualna (patrz: transseksualizm) urodzona z biologicznie kobiecym ciałem, identyfikująca się z płcią męską (patrz też: transmężczyzna, K/M).

Transseksualistka – osoba transseksualna (patrz: transseksualizm) urodzona z biologicznie męskim ciałem, identyfikująca się z płcią żeńską (patrz też: transkobieta, K/M).

Transwestytyzm – (właśc. transwestytyzm o typie podwójnej roli) to zakładanie ubrań płci przeciwnej w celu chwilowego odczuwania przynależności do tej płci. Nie cechuje go chęć trwałej korekty płci, szczególnie operacyjnej. Często (niestusznie) mylony z transwestytyzmem fetyszystycznym (patrz też: cross-dressing).

Transwestyta/transwestytka – osoba transwestytyczna (patrz: transwestytyzm) osoba zakładająca ubrania płci przeciwnej w celu chwilowego odczuwania przynależności do tej płci.

Tranzycja – ang. *transition* (przejście), nazwa odnosząca się do procesu korekty płci (patrz: korekta/zmiana płci) i rozpoczęciu przez osoby transseksualne (patrz: transseksualizm) lub transpłciowe w ogóle (patrz: transpłciowość) życia w preferowanej płci.

Waginoplastyka – operacja korekty zewnętrznych narządów płciowych wykonywana u transkobiet (patrz: transkobieta), polegająca na wytworzeniu pochwy i sromu z penisa i worka mosznowego.

Zmiana płci – określenie korekty płci (patrz: korekta/zmiana płci), często używane przez same osoby transpłciowe empowermentowo, z powodu poczucia dumy ze swojej tożsamości i przejścia tranzycji, dokonania przejścia [autorka hasła: Anna Urbańczyk].